

Foto: Angelina Swinkels

Impact van

de Natuur en Milieufederaties

2022

Impact van

de Natuur en Milieufederaties

Bereik	Versterken maatschappelijk middenveld	Verduurzamen bedrijven	Verduurzamen overheidsbeleid
 1.323 aangesloten lokale groepen en organisaties	 71.332 adviezen gegeven aan burgers en lokale organisaties	 4.048 bedrijven advies gegeven over duurzame bedrijfsvoering	 207 zienswijzen ingediend
 37.727 bezoekers aan 1.488 georganiseerde activiteiten	 152 netwerken opgezet	 324 bedrijven helpen verduurzamen	 Bij 728 beleidsontwikkeltrajecten betrokken
 1 miljoen mensen online bereikt en 3.470 keer in de media	 462 maatschappelijke initiatieven helpen opstarten	 2.175 bedrijven toegang gegeven tot kennisuitwisseling over duurzaamheid	 338 concrete plannen ontwikkeld voor beleidsuitvoering

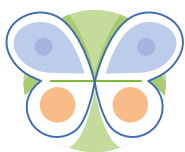
Hoe werken we?

De Natuur en Milieufederaties (NMF's) werken aan natuurrijke en klimaatbestendige provincies. Provincies waar huidige en toekomstige bewoners van een gezonde en schone leefomgeving kunnen genieten. We geven een krachtige stem aan de kwetsbare waarden van natuur en klimaat. Samen met bewoners, bedrijven, maatschappelijke organisaties en overheden werken de NMF's aan oplossingen. Als netwerkorganisaties jagen we aan en verbinden, stimuleren en ondersteunen we tienduizenden burgers, meer dan duizend lokale organisaties, overheden en bedrijven om samen te werken aan een duurzaam en natuurinclusief Nederland.

Onze speerpunten zijn:

Tegengaan
klimaatverandering

Herstellen
biodiversiteit

Stimuleren circulaire
samenleving

150

Medewerkers

1

Koepel

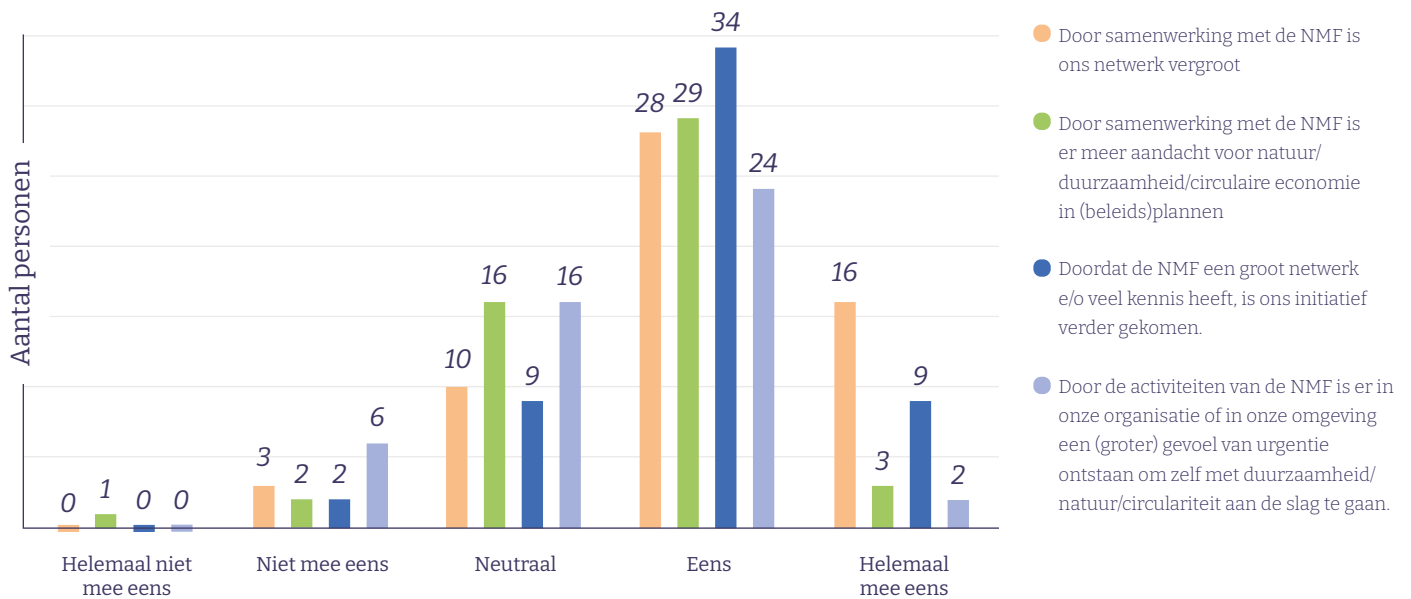
12

Natuur en
Milieufederaties

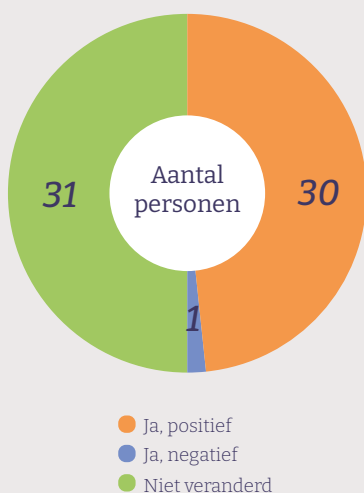
In iedere provincie is een Natuur en Milieufederatie actief, met een eigen identiteit en aansturing. Een veelkleurig geheel met als uitgangspunt: een landelijke dekking van federaties. De koepel vertegenwoordigt de federaties op het landelijk toneel en stimuleert en coördineert de onderlinge samenwerking. Jaarlijks meten we als Natuur en Milieufederaties onze impact, hiermee willen we inzicht krijgen in hoe onze activiteiten bijdragen aan het bereiken van de [Sustainable Development Goals](#).

Wat zeggen anderen over ons?

De Natuur en Milieufederaties danken hun succes en impact aan de samenwerking en verbinding met anderen. Onze achterban, overheden, bedrijven en maatschappelijke organisaties. Het is voor ons belangrijk om te weten hoe zij over ons werk denken. Daarom vragen wij hen om te beoordelen wat zij waarderen aan de NMF's en wat beter kan. De onderstaande resultaten zijn gebaseerd op een gehouden enquête onder 65 vertegenwoordigers van relevante provinciale stakeholders en partners.

Is het beeld dat u had van de NMF veranderd tijdens of na de periode van samenwerking afgelopen jaar?

Welke activiteiten heeft de NMF binnen uw project of samenwerking vooral uitgevoerd?

Wat kan beter?

- "Ik zou de organisatie meer personeel en capaciteit toewensen."
- "Misschien hadden we sterker de politieke beïnvloeding moeten doen."
- "Doordat een gemeente (die er voor alle bewoners en bedrijven is) meerdere en soms andere belangen heeft dan de milieufederatie was het soms zoeken welke boodschap we zouden uitdragen."
- "Inhoudelijk kan het sterker, maar je kunt als organisatie natuurlijk niet alles van alles weten."
- "Ik ben zeer tevreden over de federatie, wat jammer is dat ik jullie pas recent heb ontdekt!"
- "Aandachtspunt: de balans tussen opkomen voor het belang van natuur en milieu enerzijds, en de samenwerking met partners vanuit de brede doelen van gebiedsontwikkeling."

Foto: Leander Broere

Tegengaan klimaatverandering

Klimaatverandering vormt een steeds grotere bedreiging voor de aarde. De NMF's gaan klimaatverandering zoveel mogelijk tegen door te werken aan een natuurinclusieve energietransitie met brede burgerbetrokkenheid.

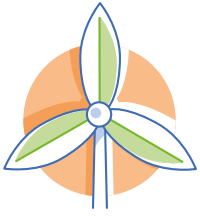
Energie besparen en opwekken

We willen de klimaatdoelen - tenminste 55% CO²-reductie in 2030 ten opzichte van 1990 - halen met oog voor mens, natuur en omgeving. Om dit te bereiken zijn we actief in alle Regionale Energiestrategieën, ondersteunen we initiatieven van burgers en bedrijven die duurzame energie willen opwekken en energie willen besparen, creëren we draagvlak voor een duurzame energievoorziening en stimuleren we overheden en bedrijven om de energietransitie te versnellen. Met vier andere maatschappelijke organisaties vormen wij de [Participatiecoalitie](#), een breed ondersteuningsprogramma voor het succesvol uitvoeren van het Klimaatakkoord.

Ruimte voor natuur

We laten in de praktijk zien dat het mogelijk is om opwekking van duurzame energie te combineren met ruimte voor natuur. In ons project [Energietuinen](#) werken we aan de ontwikkeling van drie voorbeeldtuinen waarin energieopwekking, biodiversiteit en recreatie hand in hand gaan.

Ook werken we aan oplossingen voor het omgaan met de gevolgen van klimaatverandering. Ernstige overstromingen zoals in Limburg, maar ook lange periodes van droogte zoals in Noord-Brabant, zullen vaker gaan voorkomen. We kunnen ons hierop voorbereiden door gebruik te maken van natuurlijke klimaatbuffers. De NMF's leiden [Ambassadeurs Klimaatbuffers](#) op om kennis hierover te verspreiden en inzet van dit soort buffers te promoten bij gemeenten, waterschappen en provincies.

Tegengaan klimaatverandering

Zo bereiken wij impact

Activiteiten

- Initiatieven ondersteunen, verbinden en helpen opstarten
- Adviezen geven over klimaatadaptatie en -mitigatie aan initiatieven, burgers en bedrijven
- Kennisbijeenkomsten organiseren
- Input geven op overheidsbeleid en politieke besluitvorming

Outputs

- **464** energie-initiatieven ondersteund
- **103** initiatieven helpen opstarten
- **364** kennisbijeenkomsten zijn georganiseerd over duurzame energie (online en fysiek) met **15.647** deelnemers
- **68.431** adviezen gegeven over duurzame energie en duurzame bedrijfsvoering aan lokale en regionale organisaties, burgers en bedrijven
- Bij **169** beleidsontwikkeltrajecten advies gegeven en in 80% van de gevallen zijn substantiële punten overgenomen

Directe effecten

- Kennis over klimaatmitigatie en -adaptatie is toegenomen bij burgers, overheden en bedrijven
- Vergroot bewustzijn over natuurinclusieve en maatschappij-inclusieve energietransitie
- Initiatieven zijn beter verbonden en hebben meer continuïteit
- Initiatieven kunnen duurzame energieprojecten (sneller) realiseren

Hogere effecten

- Het halen van de klimaatdoelen met oog voor mens, maatschappij, natuur en omgeving
- Een lokaal/regionaal gedragen en snelle(re) energietransitie

Impact

Transitie naar natuurinclusieve energie

Tegengaan klimaatverandering

Provinciale voorbeelden van gemaakte impact

De **Brabantse Milieufederatie (BMF)** heeft een verkennend onderzoek uitgevoerd naar een Brabantse Energietuin (Tooverkamp): “Dankzij onze inzet is het uiteindelijke ontwerp heel positief geworden voor de natuur- en belevingswaarden in het gebied en is er meer draagvlak gekomen voor het ontwerp.”

Dankzij de **Natuur en Milieufederatie Drenthe (NMFD)** is er sprake van een verbeterde samenwerking tussen energie-initiatieven en gemeenten, daarnaast is het aantal concrete maatregelen op het gebied van energiebesparing sterk toegenomen. De samenwerking tussen het Drents Energieloket en koploperbedrijven heeft bijgedragen tot het verduurzamen van woningen van particuliere eigenaren.

Mede dankzij de inzet en inspraak van de **Natuur en Milieufederatie Utrecht (NMU)** en diverse energiecoöperaties hebben Provinciale Staten ingestemd met het provinciale plan om locaties

voor windmolens aan te wijzen als gemeenten logische locaties onbenut laten. In het plan wordt ook rekening gehouden met natuur en biodiversiteit. Ook is er een motie aangenomen voor meer lokaal eigendom.

NMF Flevoland (NMFF) maakt het Energieloket Flevoland mogelijk: “6.600 Flevolandse hebben acties ondernomen in hun woning gericht op energiebesparing, of energie-opwek na advies van ons.” De NMFF heeft ook bijgedragen aan de oprichting van het Platform van Flevolandse Energiecoöperaties.

Het thema ‘natuurinclusieve energietransitie binnen de industrie’ is belangrijk voor de **Zeeuwse Milieufederatie (ZMf)**: “We hebben een afstemmingsoverleg met de provincie, de haven (NSP), portis (vereniging grote industrie) en de ZMf. Met elkaar hebben we natuurinclusieve energietransitie geagendeerd.”

In een Energietuin is er veel ruimte voor de versterking van de natuur.

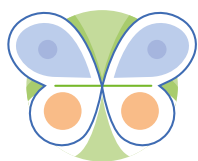

Het energieloket van de NMFF geeft bewoners gratis isolatie-advies en radiatorfolie om gelijk thuis mee aan de slag te gaan.

Foto: Albert Bartelds

Herstel biodiversiteit

Verlies aan biodiversiteit, stikstofoverschot, watertekort en temperatuurstijging door klimaatverandering en een afnemende waterberging door de bodem zijn zomaar een aantal belangrijke factoren die de natuur bedreigen.

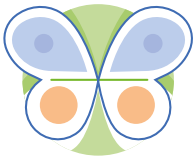
Koerswijziging

Een belangrijke factor hierin is het huidige landbouwsysteem dat krakend en piepend tot stilstand lijkt te komen. De hoogste tijd voor een koerswijziging. Die urgentie lijkt op belangrijke plekken in de maatschappij te zijn doorgedrongen. Zo zien we dat ook steeds meer boeren willen vergroenen en het systeem willen veranderen. Daarnaast is de waardering voor de natuur dichtbij en het groen om ons heen toegenomen.

We ondersteunen initiatieven van burgers die zich inzetten voor meer groen hun eigen omgeving.

Beschermen en ontwikkelen

We werken samen met verschillende (regionale) partijen om het landschap en de natuur in Nederland te beschermen en ontwikkelen, en de biodiversiteit te herstellen en versterken. We ondersteunen en adviseren initiatieven van burgers en bedrijven die zich inzetten voor biodiversiteit en landschap in hun eigen omgeving. We zetten samen met boeren en overheden in op een natuurinclusieve landbouw. Met de [Nacht van de Nacht](#) vragen we in alle provincies en landelijk aandacht voor de kracht en pracht van de donkerte en het tegengaan van lichtvervuiling. Ook werken we met [Plan Boom](#) aan de aanplant van meer bomen in Nederland.

Herstel biodiversiteit

Zo bereiken wij impact

Activiteiten

- Activiteiten en netwerken organiseren om boeren en burgers te verbinden
- Initiatieven ondersteunen, verbinden en helpen opstarten
- Kennisbijeenkomsten organiseren
- Input geven op overheidsbeleid en politieke besluitvorming over gebiedsontwikkeling, natuur en landbouw

Outputs

- **1073** initiatieven zijn ondersteund of geholpen verder te professionaliseren op het gebied van landbouw, voedsel, ruimtelijke ordening (RO) en natuur, en **272** nieuwe initiatieven zijn opgestart
- **132** kennisbijeenkomsten zijn georganiseerd over landbouw en biodiversiteit (online en fysiek) en **299** over ruimtelijke ordening en natuur met in totaal **11.486** deelnemers
- Aan **2.565** lokale en regionale organisaties, burgers, boeren en bedrijven is advies gegeven
- Bij **359** beleidsontwikkelingstrajecten is input geleverd over landbouw, voedsel, RO of natuur
- **164** zienswijzen zijn ingediend als gevolg van plannen van overheden waarbij natuur en landschap onder druk stonden

Directe effecten

- Overheden ontwikkelen beleid waarmee biodiversiteit en natuurinclusieve landbouw versterkt wordt
- Boeren hebben meer (praktijk)kennis en handelingsperspectief over natuurinclusieve landbouw
- Meer kennis en bewustwording over staat van de natuur en het belang biodiversiteit
- Initiatieven zijn beter verbonden en hebben meer continuïteit

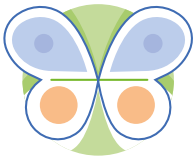
Hogere effecten

- Toename van natuurinclusieve landbouw in Nederland
- Herstellen en versterken van biodiversiteit in en om natuurgebieden

Impact

Transitie naar een natuurinclusieve landbouw en het herstellen van de biodiversiteit

Herstel biodiversiteit

Provinciale voorbeelden van gemaakte impact

De Friese Milieu Federatie (FMF) is koploper in ontwikkeling van verdienmodellen voor het vastleggen van CO² met natuurlijke oplossingen (bodem, bomen, veen). In 2022 zijn diverse projecten opgestart met boeren. Daarnaast is het Aanvalsplan Grutto succesvol: "In 13 kansgebieden zijn zo'n 150 boeren aan de slag met het plan. Met een oppervlak van ca 10.000 ha."

Natuur en Milieu Gelderland is initiatiefnemer van het [Platform Natuurinclusieve Landbouw](#). Hierin werken 26 partners (landbouw- en natuurorganisaties, streekpartijen en overheden) samen aan landbouw in balans met natuur, landschap en milieu.

Door **Natuur en Milieufederatie Limburg** is gelobbyd en input geleverd voor het provinciale Natuurprogramma en het Programma Landschap. NMFL heeft samen met de TBO's een succesvolle lobby gevoerd om ervoor te zorgen dat deze kerntaak ook in Limburg financieel structureel geborgd is.

In 2022 zijn er ruim 33.000 extra bomen aangeplant in Drenthe.

Met de website www.planteenboomdrenthe.nl vraagt de **NMF Drenthe (NMFD)** aandacht voor het landelijke project [Plan Boom](#). Dit heeft geleid tot de aanplant van ruim 33.000 bomen in 2022. Hiermee verkleinen we de CO²-uitstoot en wordt onze leefomgeving mooier, groener, frisser en gezonder.

Natuur en Milieu Overijssel (NMO) heeft de discussie over stikstof verbreed naar het hele landelijke gebied. Overijssel heeft een koploperfunctie ingenomen voor wat betreft het landelijke gebied; hierbij is veel media-aandacht gegenereerd voor stikstof en het landelijke gebied.

Natuur en Milieufederatie Groningen (NMG) heeft zich verzet tegen een uitbreidingswijk van de stad Groningen - mede namens 8 andere organisaties. Niet zozeer tegen de woningbouw zelf, maar wel vanwege de manier waarop met de natuurwaarden wordt omgegaan. Inmiddels wordt er gekeken naar een alternatief op afspraak van de NMG.

Natuur en Milieufederatie Noord-Holland (MNH) strijdt tegen de overlast van Schiphol: "Het maximum van 500.000 vluchten per jaar wordt verlaagd naar 440.000 vluchten. Dit is een historische doorbraak. Hier hebben we samen met andere milieuorganisaties hard voor gestreden." Ook heeft MNH de keuze tussen wonen en vliegen op de kaart gezet: "Deze twee dingen gaan niet samen. Dit inzicht is er bij gemeenten en provincie gekomen."

Stimuleren circulaire samenleving

Foto: adviesbureau Repurpose, een van de circulaire initiatieven op ons platform servicepunt circulair.

De transitie naar een circulaire samenleving is een systeemverandering en vraagt om beweging op alle fronten: bij overheden, onderwijs, ondernemers en burgers én zowel lokaal, regionaal als landelijk.

Beweging van onderop

Onze aanpak is dus niet alleen gericht op het traditionele recyclen. En ook niet alleen gericht op het vervangen van een grondstof door een andere, duurzame grondstof. Onze aanpak is gericht op integraliteit en het stimuleren van de beweging van onderop. We werken aan een circulaire samenleving in Nederland door partijen aan elkaar te koppelen en zo (productie)ketens te sluiten. Ook willen we de discussie over 'ontgroeien' nadrukkelijk stimuleren. Met ons Platform [servicepunt circulair](#) helpen we

De overgang naar een circulaire samenleving vraagt om beweging op alle fronten.

ondernemers en inwoners om stappen te zetten naar een circulaire samenleving. Zo werken we aan draagvlak voor circulaire producten en brengen we vraag en aanbod bij elkaar.

Stimuleren circulaire samenleving

Zo bereiken wij impact

Activiteiten

- Kennisbijeenkomsten organiseren
- Input geven op overheidsbeleid en politieke besluitvorming over circulaire samenleving
- Bijeenbrengen regionale stakeholders in netwerken
- Circulaire ondernemers en initiatieven ondersteunen, verbinden en helpen opstarten

Outputs

- **40** circulaire initiatieven geholpen en **37** helpen opstarten
- Aan **54** netwerken over circulaire economie deelgenomen met **602** verschillende partijen
- **63** kennisbijeenkomsten zijn georganiseerd met in totaal **5290** deelnemers.
- Bij **21** circulaire projecten zijn de NMF's zelf initiatiefnemer en betrokken bij de uitvoering
- Aan **259** bedrijven, initiatiefnemers en ondernemers advies gegeven

Directe effecten

- Meer ondernemers en initiatieven kunnen hun doelen realiseren en afzetmarkt voor circulaire producten wordt vergroot
- Overheden en bedrijven krijgen meer kennis over een circulaire samenleving en passen deze toe. Overheden gaan zelf aan de slag met een circulair beleid (bijv. launching customer).
- Producenten kunnen regionale secundaire grondstoffen beter benutten en ketenpartners gaan gezamenlijk aan de slag in kortere ketens
- Meer kennis en bewustwording over circulaire samenleving
- Circulaire initiatieven zijn beter verbonden en hebben meer continuïteit

Hogere effecten

- Grondstoffen gaan zo min mogelijk verloren
- Bewustzijn over en draagvlak voor circulaire samenleving groeit

Impact

Transitie naar een circulaire samenleving

Stimuleren circulaire samenleving

Provinciale voorbeelden van gemaakte impact

Dankzij de inzet van **Natuur en Milieu Overijssel** werd er een Kerst pop-upwinkel in Zwolle gerealiseerd in samenwerking met diverse partijen waaronder de kringloopwinkels. Ook is er dankzij de NMO bij meerdere kringloopwinkels in de regio een apart inzamelings- en sorteersysteem voor harde kunststoffen ingevoerd.

Dankzij de samenwerking met de Kringloper bouwt de **Brabantse Milieufederatie (BMF)** een netwerk op met geïnteresseerden (beleidsmakers, ambtenaren, wethouders) in circulaire ambachtscentra.

Om gemeenten te inspireren, publiceerde de **Natuur en Milieufederatie Utrecht (NMU)** het [Handboek 'Bouwen voor de Toekomst'](#).

In dit handboek wordt inzicht gegeven in wat duurzaam bouwen ons voor de maatschappij oplevert. Met het handboek wil de NMU gemeenten en bouwpartijen inspireren het Convenant Duurzame Woningbouw provincie Utrecht te tekenen. Al vijf gemeenten zijn voor het hoogste niveau gegaan.

De **Natuur en Milieufederatie Flevoland (NMFF)** organiseerde de campagne Circulaire Challenges. Samen met lidorganisaties, overheden en regionale bedrijven is deze campagne in het leven geroepen om één jaar lang stappen te zetten die bijdragen aan een Circulair Flevoland. Er zijn 48 challenges die gaan over 12 verschillende thema's. Elke maand staat een ander thema centraal en elke week is er een nieuwe challenge om aan mee te doen.

De Kerst pop-upwinkel met tweedehands spullen was een grote hit onder de inwoners van Zwolle.
foto: WaardeRing/www.waarde-ring.nl

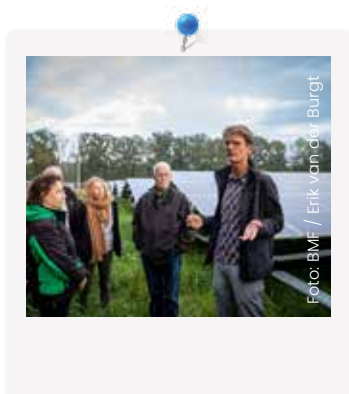

Het handboek 'Bouwen voor de toekomst' laat zien wat duurzaam bouwen oplevert.

Welk effect hebben kennisbijeenkomsten?

De provinciale federaties organiseren van oudsher veel excursies, werkbezoeken, webinars en kennisbijeenkomsten. Dit doen zij voor de achterban, beleidsmedewerkers, professionals, politici en bestuurders. Wat wordt hiermee bereikt en welke impact heeft dit? Een greep uit de reacties:

“De bijeenkomsten vergroten het **kennisniveau**, zorgen voor meer gedragen voorstellen en we komen tot gezamenlijke standpuntbepaling en betere coördinatie van werkzaamheden. Ook raken nieuwe partners **verbonden** aan de projecten, agenderen we nieuwe onderwerpen en werken we aan de ontwikkeling van bijvoorbeeld nieuwe verdienmodellen in de landbouw.”

“Resultaten van de kennisbijeenkomsten zijn: kennisoverdracht, **politieke aandacht** en concrete aandacht voor ecologie in de RES. Met de Oerboer vertoningen hebben we veel mensen bereikt over de ontwikkeling van de landbouw en we zijn lokaal met hen in **gesprek** gegaan.”

“Enkele highlights van onze bijeenkomsten: bekendheid (met natuurlijke oplossingen tegen wateroverlast), **inspiratie** (voor vervolgonderzoek door kennis en ervaringen uit te wisselen); **netwerk versterken** (door gezamenlijke gebiedsaanpak voor opgaven water, natuur, stikstof en klimaat). Ook leidt het tot toename in de bekendheid van de milieufederatie en kennisvergroting bij de achterban.”

“Belangrijk component is het netwerk versterken, maar ook **deskundigheidsbevordering** en inspiratie voor bijvoorbeeld bestuurders in een zorginstelling als het gaat over netwerk Groen & Gezondheid.”

“Wat het opleverde in onze provincie: netwerk versterken, inspireren van bestuurders, vergroten **draagvlak**, motiveren tot concrete **maatregelen**. Het doel van bijvoorbeeld het VernieuwersLAB is netwerken vergroten en versterken. 80% van de deelnemers van het VernieuwersLAB geeft aan de nieuwe contacten die ze hebben opgedaan te gaan benaderen.”

“De bijeenkomsten zorgden voor kennisoverdracht (agroforestry, natuurinclusieve landbouw, voedselbossen), uitbreiding netwerk, **suggesties** voor projecten, bewustwording over donkerte (Donkerte van de Wadden/ Nacht van het Wad), **kanteling** rond luchtvaart (bijpraatsessies) en inspiratie voor bestuurders (bijeenkomsten ‘aan de slag met biodiversiteit’).”

Stichting De Natuur en Milieufederaties

Arthur van Schendelstraat 600

3511 MJ Utrecht

www.natuurenmilieufederaties.nl

**de natuur en
milieufederaties**

Samen voor mooie en
duurzame provincies